

พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา

The Disciplinary Rules Pertaining to Non-Buddhist Monks (Aññatitthiya)

พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกต)

Phramaha Prakasit Ācārapāli (Kaewkongket)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University

Email: ajarapali09@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษานักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา, งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ, ผลการวิจัยพบว่า

1. นักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเรียกว่า อัญญเดียรธีย์ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ดาบส (เรียกอีกชื่อว่า ฤๅษีหรือขฤๅล) 2) ปริพาชก แบ่งเป็น 2 พวก คือ นักบวชข่งผ้าและนักบวชเปลือย (แบ่งเป็นอาชีวกและอเจลก) และ (3) นิครนถ์ (สาวกของมหาวิระ) นักบวชนอกศาสนามักจะอาศัยอยู่รวมกันในอาศรมหรืออารามซึ่งสร้างในป่าใกล้ชุมชนคล้ายกับวัดในพระพุทธศาสนา

2. พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนา 3 ด้าน คือ (1) ความสัมพันธ์ส่วนตัว (2) ความสัมพันธ์ทางสังคม และ (3) ความสัมพันธ์ด้านคำสอน คำสอนบางเรื่องตรงกันก็ยอมรับและยกย่องซึ่งกันและกัน ส่วนคำสอนที่แตกต่างกันก็ต่างคนต่างปฏิบัติ แม้จะเกิดการโต้เถียงกันบ้างแต่ก็เป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจถูกต้อง ทำด้วยด้วยความปรารถนาดี มุ่งเน้นสร้างความรู้ในคำสอนที่แท้จริง

3. พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาจำแนกเป็น 6 เรื่อง คือ (1) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้บรรพชาอุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนา (2) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อภิกษุผู้เข้ารีตเดียรธีย์ (3) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสอนของนักบวชนอกศาสนา (4) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 4 (5) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์นักบวชนอกศาสนา และ (6) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการทำกิริยามารยาทเหมือนนักบวชนอกศาสนา, พุทธบัญญัติเหล่านี้ พระพุทธองค์บัญญัติเพื่อป้องกันความหวาดระแวงระหว่างศาสนา ไม่ให้คนต่างศาสนาแฝงตัวเข้ามาทำร้ายพระพุทธศาสนา และป้องกันความสับสนในหมู่พุทธบริษัท แต่พระพุทธองค์ไม่เปิดโอกาสสำหรับคนที่ต้องการศึกษาพุทธธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจ

คำสำคัญ: พุทธบัญญัติ; นักบวชนอกศาสนา (อัญญเดียรธีย์); ความสัมพันธ์ทางศาสนา

Abstract

The objectives of this article are: 1) to study the non-Buddhist monks in Buddhist scriptures, 2) to study the the relationship between Buddhist and non-Buddhist monks, and (3) to analyze the Discipline (Vinaya) for non-Buddhist monks. This paper is a qualitative research. As a result, is was founded as follows :-

1. The non-Buddhist monk in Buddhist scriptures was called Aññatitthiya classified into three groups, namely, 1) ascetic (Isi or Jatila), 2) Parippājaka divided into 2 groups; ascetics wearing clothes and nude ascetics (whereas nude ascetics are divided into Acelaka and jīvaka), and 3) Nigantha (followers of Maha Veera). These other religious ascetics often lived together in a hermitage or monastery which is similar to a Buddhist temple.

2. In term of relationship, Buddhism had dealt with other religious ascetics in three dimensions, namely, 1) personal relationship, 2) social relationship, and 3) teaching relationship. Some teachings are identical to each others. This identity of teaching generates admiration to one another. Although there were some different teachings, they were based on good intention to make correct understanding without quarrels.

3. The discipline legislated by the Buddha for non-Buddhist monks was classified into six topics, namely, 1) legislation on ordaining The non-Buddhist monks, 2) legislation on treatment towards monks who convert to other religions, 3) legislation on practice teachings of non-Buddhist monks, 4) legislation on the use of four requisites, 5) legislation on aid non-Buddhist monks, and 6) legislation on behavior as non-Buddhist monks. These Buddhist legislations were legislated by Buddha in order to prevent suspicion among religions and infiltration to undermine Buddhism as well as confusion among Buddhists. However, Buddha did not prohibit anyone who demanded to study Buddhism with good faith.

Keywords: Discipline (Vinaya) ; Non-Buddhist monks (Aññatitthiya) ; Religious Relationship

บทนำ

เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในชมพูทวีปนั้นได้มีกลุ่มบุคคลผู้สละบ้านเรือนออกบวชเป็นสมณะอยู่ก่อนแล้ว มีชื่อเรียกต่างๆ กัน บางพวกนุ่งผ้าเศราหมอง ผ้าเก่า หรือผ้าเปื้อนฝุ่น บางพวกนุ่งผ้าขาว (Thai Tipitaka 1/1/1) บางพวกนุ่งผ้าหนังสัตว์ (Thai Tipitaka 5/371/246-247) บางพวกใช้ผ้าผืนเล็กปิดบังร่างกายบางส่วน บางพวกสมათานไม่นุ่งผ้าประพุดิตนเป็นคนเปลือย (Thai Tipitaka 5/290/108) แม้ในสมัยที่พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลกแล้ว นักบวชเหล่านั้นก็ยังคงทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนและรักษารูปแบบการปฏิบัติตามลัทธิของตนอย่างต่อเนื่อง ความเป็นมาของนักบวชนอกศาสนาเหล่านี้เป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านศาสนาในประเทศต่างๆ มีทั้งที่เห็นตรงกัน มีทั้งที่เห็นไม่ตรงกัน เช่น

(1) บางทัศนะเชื่อว่านักบวชประเภทต่างๆ ในชมพูทวีปมีที่มาจากแนวคิดเรื่องอาศรม 4 ของพรหมณ์ คือ พรหมจารี คฤหัสถ์ วานปรสธ สันยาสิ โดยให้เหตุผลว่า วานปรสธและสันยาสิจะมีอิทธิพลให้เกิดนักบวชประเภทต่างๆ รวมทั้งพระพุทธศาสนาด้วย (Suntorn N. Rungsri, 2545:24-25)

(2) บางทัศนะเชื่อว่านักบวชประเภทต่างๆ ในชมพูทวีปมีกำเนิดมาจากวัฒนธรรมหะรัปปา (Harappa) แห่งลุ่มแม่น้ำสินธุและวัฒนธรรมโมहनโจ-ดาโร (Mohenjo-daro) มีอายุก่อนคริสตกาลประมาณ 3,000 ปี (เก่ากว่าอาศรม 4) เนื่องจากพบปฏิมากรรมรูปคนในลักษณะขัดสมาธิ นัยน์ตาทั้งสองข้างหลับสนิท ด้านขวามือมีสิ่งหีโตและข้าง ด้านซ้ายมือมีนิ้วและแรด ด้านหน้าได้อาสนะมีกวาง 2 ตัว สัตว์ทั้ง 6 นี้อยู่ในลักษณะการกระทำความเคารพต่อผู้กำลังนั่งสมาธิ ผู้ที่นั่งสมาธิไว้ครายาว บนร่างมีผ้าปกปิด เว้นไหล่ขวาซึ่งว่างไว้ (คล้ายภิกษุครองจีวรเมื่ออยู่ในวัด) (Lal Mani Joshi, 1970:47-49)

นักบวชเหล่านี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า อัญญเดียรธีย์ (Thai Tipitaka 4/76/104) หรือ พาหิรบรรพชิต (ขุ.ชา.ทสก.อ. (ไทย) 59/3/5/835) หมายถึง นักบวชผู้ถือลัทธิอื่น หรือ นักบวชนอกพระพุทธศาสนาที่ผ่านมายังไม่อาจจะระบุได้อย่างชัดเจนว่า บรรดานักบวชเหล่านั้น นักบวชพวกไหนเกิดขึ้นก่อน หรืออิทธิพลที่มีต่อกันอย่างไร รายชื่อที่พบมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ ดาบส ฤๅษี (อิสิ) ขฤๅล ปริพาชก อาชีวก อเจลก นิครนถ์ เอกสาฎก เป็นต้น การจำแนกนักบวชเหล่านี้ออกเป็นประเภทต่างๆ นี้ ก็ยังมีข้อสงสัยว่าอาจมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน เช่น นักบวชประเภทดาบส บางครั้งเรียกว่าฤๅษี (ขุ.จริยา.อ. (ไทย) 74/9/3/214) บางครั้งเรียกว่าขฤๅล (ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) 73/9/2/211) นักบวชเปลือยบางครั้งหมายถึง อาชีวก (Thai Tipitaka 4/44/16) อเจลก (Thai Tipitaka 2/271/420) นิครนถ์ (Thai Tipitaka 5/290/108) นักบวชประเภทต่างๆ เหล่านี้ยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจนถึงลัทธิความเชื่อ รูปแบบการดำเนินชีวิตและหลักการปฏิบัติ แต่ก็น่าจะมีส่วนที่คล้ายกันและส่วนที่แตกต่างกัน เนื่องจากล้วนแต่เป็นนักบวชเหมือนกัน

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นอกจากจะทำหน้าที่หลักคือบันทึกการสอนของพระพุทธเจ้าและสาวกแล้ว ยังได้บันทึกข้อมูลของนักบวชนอกศาสนาประเภทต่างๆ ไว้ด้วย เราจึงพบเรื่องราวของนักบวชนอกศาสนาอยู่เกือบทุกคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้ว พระองค์ก็ประกาศพระพุทธ

ศาสนาในหมู่ประชาชนที่เป็นสาวกหรือดำเนินชีวิตตามแนวคำสอนของนักบวชเหล่านั้นนั่นเอง และมีหลายครั้งที่พระองค์มุ่งตรงไปแสดงธรรมแก่นักบวชเจ้าลัทธิและสาวกในสำนักเลยทีเดียว สถานที่พักอาศัยมักจะมีสร้างในป่าหรือภูเขา ตั้งเป็นสำนักนั้น จำแนกได้ 2 ประเภท คือ (1) อาศรม หรือ อาศรมบท เป็นที่พักอาศัยของดาบส ฤๅษี (อิสิ) หรือ ชฎิล (ขุ.จรียา.อ. (ไทย) 74/9/3/190) (2) อาราม เป็นที่พักอาศัยของปรีชาของอาชีวก อเจลกและนิครนถ์ (ส.นิ.อ. (ไทย) 26/2/138)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะมีจำนวนมาก และแต่ละลัทธิก็มีคำสอนและแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันมาก แต่พระพุทธองค์ก็ได้ทรงปฏิเสธทุกลัทธิ ทรงเห็นด้วยกับฝ่ายสัมมาทิฐิว่าสอนตรงกับพระองค์ ฝ่ายที่เห็นไม่ตรงกัน พระองค์ก็ไม่ได้รุกราน ทรงใช้การประณินประณอมชี้แจงตามเหตุผล บางครั้งก็ได้ผล บางครั้งก็ล้มเหลว (Thai Tipitaka 9/384/163) ส่วนหลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาพบว่ามีจำนวนมากพอสมควร และหลักการปฏิบัติเหล่านี้พระพุทธองค์ก็เคยปฏิบัติตอนที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ หลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาบางเรื่องเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติหรือเป็นพื้นฐานแห่งการบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนา

กล่าวเฉพาะพระวินัยหรือพุทธบัญญัติในพระวินัยปิฎกนั้น พบว่า พระวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติแก่พระสาวกนั้นมีจำนวนไม่น้อยที่มีที่มาเกี่ยวข้องกับนักบวชนอกศาสนา บางอย่างพระองค์ถือปฏิบัติและสอนให้พระสาวกปฏิบัติตาม บางอย่างทรงมีการปรับปรุงแก้ไขให้รัดกุม แต่บางอย่างทรงห้ามไม่ให้พระสาวกของพระองค์ปฏิบัติ เพราะปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ได้รับความลำบาก ไม่เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และไม่เป็นที่ไปเพื่อบรรลุนิพพาน แยกเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

(1) พระวินัยหรือข้อปฏิบัติจำนวนหนึ่ง พระพุทธองค์บัญญัติให้พระสาวกถือปฏิบัติโดยปริยาย มองอย่างผิวเผินอาจทำให้เข้าใจว่าข้อปฏิบัติเหล่านี้มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วเรื่องเหล่านี้นักบวชนอกศาสนาถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในช่วงที่พระพุทธองค์ผนวชใหม่ๆ ก็ทรงเคยปฏิบัติ และเมื่อมีกุลบุตรออกบวชเป็นพระสาวกก็ทรงบัญญัติให้ปฏิบัติตามโดยปริยาย เช่น การนุ่งห่มผ้ากาสาละ การรักษาศีล ๑๐ การอาศัยอยู่ในเสนาสนะป่า ฉันทาด้วยน้ำมนต์ (นิสสัย 4) การห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามพูดเท็จ ห้ามอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน (อภิญญกัจ 4) (Thai Tipitaka 4/73/101-102) การปลงผมและหนวดก่อนบวช การใช้บริวารของสมณมีบาตรดิน เครื่องกรองน้ำ เป็นต้น

(2) พระวินัยหรือข้อปฏิบัติจำนวนหนึ่ง ในช่วงแรกของการประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ยังไม่ทรงบัญญัติ แต่ต่อมาเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในหมู่สงฆ์จึงได้ทรงบัญญัติให้พระสาวกปฏิบัติเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และเป็นที่ยศรัทธาของประชาชน เช่น การถืออุปัชฌาย์อาจารย์ การบำเพ็ญวัตรต่างๆ มีอุปัชฌาย์วัตร อาจารย์วัตร สัทธิวิหาริกวัตร อันตเวาสิกวัตร (Thai Tipitaka 4/79/112) และวัตรเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ที่ภิกษุใช้สอยร่วมกันในวัด (Thai Tipitaka 7/373/251) เป็นต้น

(3) พระวินัยหรือข้อปฏิบัติจำนวนหนึ่ง พระพุทธองค์บัญญัติตามคำกราบทูลขอของประชาชนเพราะเห็นว่านักบวชนอกศาสนาปฏิบัติแล้วเป็นประโยชน์ต่อภิกษุ เกิดความเรียบร้อยในหมู่คณะและนำมาซึ่งความ

ศรัทธาเลื่อมใสของผู้พบเห็น เช่น การพักจำพรรษา (Thai Tipitaka 4/184/292) การอนุโมทนาหลังฉันภัตตาหารเสร็จ

(4) พระวินัยหรือข้อปฏิบัติจำนวนหนึ่ง เป็นสิกขาบทที่พระพุทธองค์บัญญัติห้ามไม่ให้พระสาวกของพระองค์ปฏิบัติ เนื่องจากทำให้เขาใจผิดว่าเป็นนิกายนอกศาสนา เช่น การเปลือยกายอาบน้ำ (Thai Tipitaka 2/626/147) การนุ่งผมหนังสือ นุ่งห่มผ้าเปลือกไม้กรอง ผ้าผมมนุษย์ (Thai Tipitaka 5/371/246-247)

(5) พระวินัยหรือข้อปฏิบัติจำนวนหนึ่ง พระพุทธองค์บัญญัติให้พระสาวกของพระองค์เท่านั้นปฏิบัติ ไม่มีการปฏิบัติในหมู่นิกายนอกศาสนา เช่น การรับอาบัติ การอยู่ปริวาสกรรม การรับผ้ากฐิน การสวดพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือน การปวารณาเข้าพรรษา-ออกพรรษา (Thai Tipitaka 4/184/292)

(6) พระวินัยจำนวนหนึ่ง พระพุทธองค์บัญญัติไว้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อนิกายนอกศาสนาหรือภิกษุผู้เข้ารับไปนับถือนิกายนอกศาสนา เช่น ห้ามให้อาหารแก่นักบวชเปลือยด้วยมือของตน การเลือกเปลี่ยนจีวร การให้ปริวาสแก่นักบวชเปลือย การให้บรรพชาอุปสมบทแก่นักบวชจำพวกดาบส (ชฎิล) ผู้ถือกรรมวาทีวิริยวาที เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการบัญญัติพระวินัยหรือข้อปฏิบัติในพระวินัยปิฎกที่เกี่ยวข้องกับนักบวชนอกศาสนาดังกล่าวนั้น (ทั้งส่วนที่ทรงอนุญาต ส่วนที่ทรงปรับปรุงแก้ไขขึ้นใหม่และส่วนที่ไม่อนุญาตให้ภิกษุปฏิบัติ) พระพุทธองค์ก็ได้พิจารณาจากแนวคิดและคำสอนเรื่องการบวช ตลอดจนหลักการปฏิบัติของนักบวชแต่ละประเภทเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การจะแยกแยะในเรื่องสำคัญเช่นนี้จำเป็นต้องมีการสำรวจและศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน และมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้ทราบพุทธประสงค์ในเรื่องนี้อย่างชัดเจนและรอบด้าน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา เพื่อศึกษาสถานการณ์นักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้ากับนักบวชนอกศาสนา และเพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา เพื่อเป็นแนวทางแห่งการทำความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อนักบวชนอกศาสนาที่มีบทบาทร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้าสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระศาสนากับนักบวชนอกศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาและพุทธบัญญัติที่เกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และข้อมูลจากบทความ หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

การวิจัยเอกสาร

การวิจัยเอกสาร คือ การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา (อัญญเดียรเถียร) และพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จำแนกเป็นข้อมูล 2 ระดับ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ: ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี-ภาษาไทยไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ชุด 91 เล่ม), รวมทั้งคัมภีร์ฎีกา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระวินัยและนักบวชนอกศาสนา ข้อมูลทุติยภูมิ: ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากตำราวิชาการ บทความ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธบัญญัติกับนักบวชนอกศาสนา ทั้งส่วนที่เป็นกำเนิดความเป็นมาของนักบวชนอกศาสนา วัตรปฏิบัติ คำสอน บทบาทในสังคม ความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา และพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร จึงได้ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ หลังจากที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดแล้ว มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยเน้นศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาใน 6 ประเด็น คือ (1) ความหมายของนักบวชนอกศาสนา 3 พวก คือ 1) ดาบส (ฤๅษี หรือ ชฎิล), 2) ปริพาชกทั้งปริพาชกนุ่งผ้าและปริพาชกเปลือยกาย (อาชีวก, อเจลก) และ 3) นิครนถ์ (2) ความเป็นมาของนักบวชนอกศาสนา (3) ประเภทของนักบวชนอกศาสนา (4) รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักบวชนอกศาสนา (5) สิ่งก่อสร้างและระบบความสัมพันธ์ในสำนักของนักบวชนอกศาสนา และ (6) นักบวชนอกศาสนาคนสำคัญในสมัยพุทธกาล

2) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนา จะเน้นศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนา 5 ประเด็น คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนา (2) ทศนะของพระพุทธศาสนาต่อคำสอนของนักบวชนอกศาสนา (3) ท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อนักบวชนอกศาสนา (4) แนวปฏิบัติด้านความสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนาในกรณีปกติ (5) แนวปฏิบัติด้านความสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนาในกรณีเกิดความขัดแย้ง และ (6) เป้าหมายการสร้างความสัมพันธ์นักบวชนอกศาสนา

3) การวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา จะวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา 6 ประเด็น คือ (1) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้บรรพชาอุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนา (2) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อภิกษุผู้เปลี่ยนไปนับถือนักบวชนอกศาสนา (3) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสอนของนักบวชนอกศาสนา (4) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 4 (5) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์นักบวชนอกศาสนา และ (6) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการทำกิริยามารยาทเหมือนนักบวชนอกศาสนา จากนั้นจะศึกษาลักษณะและระดับโทษของพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาในด้านต่างๆ สาเหตุของพุทธบัญญัติ ประโยชน์ของพุทธบัญญัติ และแนวปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาของภิกษุในสังคมไทย

ผลการวิจัย

1. นักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า นักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเรียกรวมๆ ว่า เติรเถย หรืออัญญเถรเถย แปลว่า ผู้นับถือลัทธิอื่น จำแนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1) ดาบส คือ นักบวชผู้บำเพ็ญตบะนิยมเรียกด้วยชื่ออื่นอีก 2 ชื่อ คือ ฤๅษี (อัสสิ) แปลว่า นักบวชผู้แสวงหาคุณมีฌานเป็นต้น และ ชฎิล แปลว่า นักบวชผู้มุ่นมวดยเป็นทรงสูงเหมือนขมู กลุ่มที่ 2) ปริพาชก คือ นักบวชเร่ร่อนชอบเที่ยวสัญจรตามเมืองต่างๆ เพื่อแสดงวาทะหรือทำไฉวาทะกับคนอื่น จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ปริพาชกนุ่งผ้าขาว (ฉนฺนปริพาชก) และปริพาชกเปลือย (อจฉนฺนปริพาชก) ปริพาชกเปลือยแบ่งเป็นอเจลก : เปลือยกายทั้งหมด และอาชีวก : ห่มสไบเฉียงข้างบนผืนเดียว เปลือยท่อนล่าง กลุ่มที่ 3) นิครนถ์ นักบวชเปลือยกายผู้เป็นสาวกของนิครนถ์ นานวุตรหรือศาสดามหาวิระ

คัมภีร์พระไตรปิฎก (อัครัญญสูตร) กล่าวถึงความเป็นมาของนักบวชจำพวกดาบส (ฤๅษีหรือชฎิล) ว่า ผู้คนในวาระ 4 กษัตริย์เกิดขึ้นก่อน จากนั้นพราหมณ์ แพศย์ และศูทรจึงเกิดขึ้นตามลำดับ บรรดา วาระ 4 นั้น พวกพราหมณ์เป็นคนกลุ่มแรกที่ปลีกตัวออกไปใช้ชีวิตในป่า ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า “พราหมณ์เหล่านั้นจึงสร้างกระท่อมมุงด้วยใบไม้ไว้ในราวป่าแล้ว บำเพ็ญฌานอยู่ในกระท่อมที่มุงด้วยใบไม้ นั้น พราหมณ์เหล่านั้นไม่มีการหุงต้ม ไม่มีการตำข้าว พวกเขากันเที่ยวไปยัง หมู่บ้านตำบลและเมืองแสวงหาอาหาร เพื่อเป็นอาหารเย็นในตอนเย็น เพื่อเป็นอาหารเช้าในตอนเช้า พวกเขาได้อาหารแล้วก็บำเพ็ญฌานอยู่ในกระท่อมมุงด้วยใบไม้ในราวป่านั้นเที่ยวอีก ต่อมาพราหมณ์พวกหนึ่งไม่บรรลุนิพพาน จึงเที่ยวไปยังหมู่บ้านและนิคมที่ใกล้เคียงกันพากันทำคัมภีร์ (พระเวท) ขึ้น ต่อจากนั้นคนจากวาระทั้ง 4 คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และ ศูทร ตีเตียนธรรมคือรังเกียจอาชีพการงานของตน เห็นว่าการงานในวาระของตนไม่สามารถทำให้เกิดความบริสุทธิ์ได้จึงพากันออกบวชเป็นบรรพชิต สมณมณฑล (ดาบส) จึงเกิดขึ้นในโลก” (Thai Tipitaka 11/135/99) อรรถกถาพุทธทศนิกายกล่าวถึงความเป็นมาของนักบวชพวกปริพาชกไว้ว่า “เถรเถยทั้งหลาย ได้แก่ คนทั้งหลายผู้เกิดในลัทธินอกพระศาสนาซึ่งเจ้าลัทธิ 3 ท่าน คือ นันทะ วัจฉะและ

สังกัจจะเป็นผู้ตั้งขึ้น, ศาสดาทั้ง 6 มีปุณณะ กัสสปะเป็นต้นบวชแล้วในศาสนาของเจ้าลัทธิเหล่านั้น” ส่วนนิครนถ์เป็นนักบวชเปลือยกายผู้เป็นสาวกของนิครนถ์นาถบุตรหรือศาสดามหาวิระ ซึ่งต่อมารู้จักกันในนามศาสนาเซน

นักบวชพวกดาบส (ฤๅษีหรือชฎิล) จำแนกเป็น 7 ประเภทตามลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ 1) พวกที่บวชพร้อมบุตรและภรรยา 2) พวกที่รับอาหารในเวลาแห่งอาหารมาบริโภค 3) พวกที่บริโภคใบไม้ผลไม้ที่สุกด้วยไฟ 4) พวกที่บริโภคใบไม้ผลไม้ที่สุกด้วยไฟ 5) พวกที่ถือหินหรือมีดถากเปลือกไม้มาบริโภค 6) พวกที่ใช้ฟันแทะเปลือกไม้มาบริโภคเฉพาะเวลาหัว 7) พวกที่บริโภคเหง้าบัวในสระ ดอกไม้ ผลไม้ สะเก็ดเปลือกไม้ตามฤดูกาล นักบวชจำพวกปริพาชกจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ปริพาชกนุ่งผ้าขาวและปริพาชกเปลือย (อเจลลและอาชีวก) ส่วนนิครนถ์ในสมัยพุทธกาลพบว่าไม่มีเพียงนิครนถ์เปลือยกายและสาวกที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งผ้าขาว (Thai Tipitaka 11/164/125)

นักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาทุกประเภทมีรูปแบบการดำเนินชีวิตคล้ายกัน คือ เป็นนักบวชผู้ละทิ้งบ้านเรือนออกบวชเป็นบรรพชิต ละทิ้งเครื่องแต่งกายและพฤติกรรมของชาวบ้าน เน้นการเสพงาม (เมถุนวิริติ) บางช่วงเวลาหาอาหารตามธรรมชาติมาบริโภคเอง แต่บางช่วงเวลาใช้วิธีการเที่ยวขอรับอาหารตามบ้านของอุปัฏฐากมาบริโภค นักบวชพวกดาบส (ฤๅษีหรือชฎิล) นิยมหลักหนีสังคมไปสร้างอาศรมอยู่ในป่าห่างไกลผู้คน มุ่งมั่นบำเพ็ญตบะหรือเพ่งกสิณ เจริญพรหมวิหารธรรมเพื่อหวังบรรลุฌานสมาบัติและโลกีย อภิญญา (P.A. Payutto, 2011) ส่วนพวกปริพาชกและนิครนถ์นิยมอาศัยอยู่ร่วมกับเจ้าลัทธิในสำนักที่เรียกว่า อาราม ซึ่งนิยมสร้างตามป่าใกล้ชุมชนคล้ายกับวัดในพระพุทธศาสนา จากนั้นอาจจะเลือกเรียนลัทธิจากอาจารย์เพื่อฝึกเป็นนักได้ วาตะหรืออาจเลือกฝึกบำเพ็ญพรตต่างๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นตบะเน้นทรมารร่างกายและที่มุ่งเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในลัทธิของตน นักบวชนอกศาสนาในสมัยพุทธกาล ที่เป็นดาบส เช่น อสิตดาบส ปัญจวัคคีย์ดาบส ชฎิล 3 พี่น้องพร้อมบริวาร พราหมณ์พาวรีพร้อมศิษย์กลุ่มมาณพ 16 คน อัครคิตตดาบส สัจจพันธดาบส อามคันธดาบส เกณียชฎิล ปริพาชกนุ่งผ้าคนสำคัญ เช่น สันชัยปริพาชก โกลิตปริพาชก อุปติสสปริพาชก โปณรูปปริพาชก ทิฆนขปริพาชก ปริพาชกเปลือยคนสำคัญ เช่น อเจลลกัสสปะ ปุณณะ กัสสปะ มักขลิ โคสาละ อุปกาชีวก ส่วนนิครนถ์คนสำคัญ เช่น นิครนถ์นาถบุตร ที่ฆตปัสสนีนิครนถ์ สัจจกนิครนถ์ ที่ฆกนิครนถ์

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาและนักบวชนอกศาสนามีความสัมพันธ์ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ (1) ความสัมพันธ์ส่วนตัว : พระพุทธองค์และพระสาวกส่วนมากเคยมีความเกี่ยวข้องกับนักบวชนอกศาสนาในหลายลักษณะ คือ ในอดีตชาติขณะที่กำลังบำเพ็ญบารมี พระพุทธองค์เคยออกบวชเป็นดาบสหรือฤๅษีบางชาติไม่ได้ออกบวชแต่ก็เป็นศิษย์ใกล้ชิดของนักบวชนอกศาสนา พระสาวกรูปสำคัญต่างก็เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาตอนกำลังบำเพ็ญบารมี แม้ในปัจจุบันชาติหลายท่านก็เคยเป็นนักบวชนอกศาสนา เช่น ภิกษุปัญจวัคคีย์ ภิกษุกลุ่มมาณพ 16 คน ภิกษุกลุ่มปราณชฎิล รวมทั้งภิกษุอดีตปริพาชก เช่น พระสุภัททะ

พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระวัณโณ พระอุปัชฌายะ (2) ความสัมพันธ์ทางคำสอน : พระพุทธศาสนามีท่าทีค่อนข้างเปิดกว้างต่อคำสอนของนักบวชนอกศาสนา คือ มีทั้งเรื่องที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เรื่องที่ไม่เห็นด้วยก็ยอมรับกันไป บางเรื่องอาจจะเห็นด้วยในภาพรวมหรือเรื่องหลักแต่รายละเอียดก็จะมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่ เรื่องที่ไม่เห็นด้วยก็วิพากษ์วิจารณ์หรือยืนยันกันไป (P.A. Payutto, 1989) จำแนกได้ดังต่อไปนี้ 1) บางเรื่อง ลัทธิอื่นสอนว่าดี พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าดี 2) บางเรื่อง ลัทธิอื่นสอนว่าไม่ดี พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าไม่ดี 3) บางเรื่อง ลัทธิอื่นสอนว่าดี พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าไม่ดี 4) บางเรื่อง ลัทธิอื่นสอนว่าไม่ดี พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าดี 5) บางเรื่อง พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าดี ลัทธิอื่นก็ว่าดี 6) บางเรื่อง พระพุทธเจ้าตรัสว่าไม่ดี ลัทธิอื่นกลับว่าไม่ดี 7) บางเรื่อง พระพุทธเจ้าตรัสว่าดี ลัทธิอื่นก็ว่าดี และ 8) บางเรื่อง พระพุทธเจ้าตรัสว่าไม่ดี ลัทธิอื่นกลับว่าดี (Thai Tipitaka 9/165-179/53-59) และ (3) ความสัมพันธ์ทางสังคม: พระพุทธศาสนาและนักบวชนอกศาสนาเผยแผ่ในสังคมเดียวกัน จึงทำให้ศาสนาและสาวกของศาสนาทั้งหลายมีความเกี่ยวข้องกัน เป็นไปด้วยความเรียบร้อยบ้าง มีความขัดแย้งกันบ้าง เรื่องราวที่พบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในพระสูตรจะมีการกล่าวถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนาอย่างมากมาย ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงก็โดยอ้อม บางครั้งเป็นเรื่องราวระหว่างพระพุทธเจ้ากับนักบวชนอกศาสนาและสาวกของนักบวชนอกศาสนา บางครั้งเป็นเรื่องของพระมหาสาวก ภิกษุหรืออุบาสก อุบาสิกา กับนักบวชนอกศาสนาหรือสาวกของนักบวชนอกศาสนา อาจจำแนกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) เรื่องราวที่พระพุทธเจ้า พระมหาสาวก ภิกษุบางรูปหรืออุบาสกอุบาสิกาเข้าไปถามปัญหาหรือสนทนาธรรมกับนักบวชนอกศาสนาหรือสาวกของนักบวชนอกศาสนา 2) เรื่องราวที่เจ้าลัทธิ นักบวชนอกศาสนาหรือสาวกเดินทางมาไต่ถามหรือสนทนาธรรม ถามปัญหา กับพระพุทธเจ้า พระมหาสาวก ภิกษุบางรูปหรืออุบาสกอุบาสิกา 3) เรื่องราวที่พระพุทธองค์ตรัสสอนวิธีตอบปัญหาเมื่อถูกนักบวชนอกศาสนาถาม และ 4) เรื่องราวที่นักบวชนอกศาสนากล่าวถึงพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกกับสาวกของตนโดยมีทั้งที่กล่าวด้วยความประสงค์ติและประสงค์ให้คนฟังเข้าใจผิด อย่างไรก็ตาม คำสอนบางเรื่องตรงกันก็ยอมรับและยกย่องซึ่งกันและกัน ส่วนคำสอนที่ต่างกันอย่างคนต่างปฏิบัติ แม้จะเกิดการไต่ถามกันบ้างแต่ก็ทำด้วยด้วยความปรารถนาดี และมุ่งสร้างความเข้าใจถูกต้องในคำสอนที่แท้จริง

3. วิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธองค์เห็นความจำเป็นต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนที่เป็นสาวกของนักบวชนอกศาสนา และหลายครั้งมุ่งไปที่นักบวชนอกศาสนาโดยตรงเลยทีเดียว ขณะเดียวกันก็ทรงทราบดีว่า เมื่อพระพุทธองค์และพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับนักบวชนอกศาสนาย่อมเป็นที่จับตาของทั้งจากอุบาสกอุบาสิกาและฝ่ายของนักบวชนอกศาสนาทั้งระดับเจ้าลัทธิและระดับสาวก จึงทรงบัญญัติพระวินัยเป็นสิกขาบทเพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาสรุปได้ 6 ประเด็นสำคัญ คือ (1) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้บรรพชาอุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนามีหลักปฏิบัติ คือ ปริพาชกเปลือย คือ อาชีวก อเจลก และนิครนถ์ ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุจะต้องอยู่ติดตึยปริวาส 4 เดือนจนกว่าสงฆ์จะพอใจ เพราะนักบวชพวกนี้

เปลือยกายและมีทิวชิตแย้งกับพระพุทธศาสนา ส่วนดาบส (ฤๅษีหรือขฤๅล) และตาปะขาว เป็นนักบวชนุ่งผ้า พวกก็มวาทิกิริยาที่บวชได้ทันทีโดยไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส (P.A. Payutto, (2015) เพราะมีทัศนะเรื่องกรรมและความเพียรคล้ายกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งวิถีชีวิต ในช่วงที่เป็นพระโพธิสัตว์พระพุทธรองค์และพระมหาสาวกจำนวนมากก็เคยออกบวชเป็นดาบสมาก่อน จึงได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส อย่างไรก็ตาม สำหรับนักบวชเปลือย หากขณะกำลังประพฤติดิตติยปริวาส บุคคลเหล่านี้บรรลุลหกรรมเป็นพระโสดาบันก็สามารถให้อุปสมบทได้ทันทีไม่ต้องอยู่ปริวาสจนครบ 4 เดือน เพราะถือว่าได้บรรลุปัจจิมมรรคเป็นพระอรหันต์บุคคลชั้นต้นซึ่งถือว่ามัยศรัทธาและมีปัญญามั่นคงในพระพุทธศาสนาแล้ว (Thai Tipitaka 4/86/137-142)

(2) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อกิษุผู้เข้ารีตเดียรถียมีหลักปฏิบัติ คือ กิษุผู้เดินทางจากวัดแล้วไปประกาศตนเป็นผู้นับถืออัญญเดียรถียทั้งๆ ที่ยังครองผ้าจีวรอยู่จัดเป็นผู้เข้ารีตเดียรถีย ขณะกำลังเดินไปปรับอาบัติทุกกฏทุกอย่างก้าว อรรถกถากรุณที่แก้ว่า บุคคลผู้เข้ารีตเดียรถียและถูกห้ามบวชในพระพุทธศาสนาอีกนั้น ท่านห้ามเฉพาะผู้ที่ไปตอนเป็นกิษุ หากสามเณรไปบวชในลัทธิเดียรถียทั้งๆ ที่ยังถือเพศเป็นสามเณรอยู่เมื่ออยากจะทำกลับมามีบวชเป็นสามเณรหรืออุปสมบทเป็นกิษุอีกก็ควรได้รับอนุญาต (วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/321)

(3) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์นักบวชนอกศาสนา มีหลักปฏิบัติ คือ กิษุในพระพุทธศาสนาถูกกำหนดให้ต้องอาศัยปัจจัย 4 จากคฤหัสถ์ โดยเฉพาะอาหารต้องขอรับจากคฤหัสถ์ พระพุทธรองค์ไม่อนุญาตให้กิษุหุงต้มอาหารฉนเอง ในเวลาที่มีอาหารเหลือมากทรงอนุญาตให้กิษุให้อาหารแก่นักบวชนอกศาสนาได้ โดยให้วางไว้ในภาชนะ ห้ามยื่นให้ด้วยมือ ถ้ายื่นให้ด้วยมือปรับอาบัติปาจิตตีย (Thai Tipitaka 2/269-270/418-420)

(4) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนา มีหลักปฏิบัติ คือ อนุญาตให้กิษุไปมาหาสู่กับนักบวชนอกศาสนาได้ หากเขานิมนต์ไปฉันอาหารในอาศรมหรืออารามก็ไปฉันได้แม้จะเป็นคนโกษณะก็ตาม (Thai Tipitaka 2/217/367) อนุญาตให้ฉันน้ำปานะ 8 อย่างตามคานิมนต์ของเกณียขฤๅลได้ (Thai Tipitaka 25/630-633) ในการพูดจากับนักบวชนอกศาสนาที่ต้องพูดคำจริง ห้ามเหลวไหล และปฏิบัติตามคำพูด ให้เกียรติกันในฐานะเป็นนักบวช (Thai Tipitaka 2/1-2/185-186)

(5) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 4 มีหลักปฏิบัติ คือ ห้ามใช้บริวารเหมือนกับนักบวชนอกศาสนา โดยปรับอาบัติทุกกฏแก่ผู้ละเมิด คือ ห้ามใช้เครื่องนุ่งห่มของนักบวชนอกศาสนา เช่น ผ้าคารอง ผ้าเปลือกไม้ ผ้าผมนคน ผ้าปีกนกเค้า หน้งเสื่อ (Thai Tipitaka 5/371/246-247) ห้ามใช้บาตรไม้ กะโหลกน้ำเต้า หม้อกระเบื้องและกะโหลกฝึมาใช้ทำบาตรรับอาหาร (Thai Tipitaka 7/255/23-24) ห้ามจำพรรษาในโพรงไม้ คาคบต้นไม้ ที่แจ้ง กระท่อมฝึ ร่ม ตุ่ม (Thai Tipitaka 4/204/320-322)

(6) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการทำกิริยามารยาทเหมือนนักบวชนอกศาสนา มีหลักปฏิบัติ คือ ห้ามกิษุพฤติวัตรหรือทำกิริยามารยาทเหมือนกับนักบวชนอกศาสนา เช่น เปลือยกาย ฉนเลียมือ ใช้มือทั้งสองรับอาหารแทนบาตร (Thai Tipitaka 2/609-610/128-129) เดินกันร่มเที่ยวในตลาด ตังกติกามิพูดในพรรษา (Thai Tipitaka 4/209/333-334)

พุทธบัญญัติเหล่านี้ พระพุทธรองค์บัญญัติเพื่อป้องกันความหวาดระแวงระหว่างศาสนา มิให้คนต่างศาสนาแฝงตัวเข้ามาทำร้ายพระพุทธศาสนา และป้องกันความสับสนในหมู่พุทธบริษัท แต่พระพุทธรองค์มิปิดโอกาสสำหรับคนที่ต้องการศึกษาพุทธธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา ผู้วิจัยพบว่ามีข้อมูลสำคัญหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์จึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ควรให้การศึกษากับภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาให้ทราบถึงแนวคิดและหลักการปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาและประชาชนทั่วไปที่นับถือศาสนาต่างจากตน เพื่อจะได้เข้าใจความแตกต่างทางศาสนา จะได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้นับถือศาสนาอื่นได้อย่างเหมาะสม

2) ควรส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรให้ศึกษาพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา จะได้มีทัศนคติถูกต้องต่อนักบวชนอกศาสนา เมื่อมีเหตุต้องเข้าไปเกี่ยวข้องจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

3) ควรส่งเสริมการเผยแผ่คำสอนและหลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาที่เข้ากันได้ หรือคล้ายกับคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยพิจารณาตัวอย่างจากที่พระพุทธเจ้าและพระมหาสาวกเคยทำไว้ตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาให้เกิดในสังคมไทย

4) ควรประยุกต์วิธีการศึกษาคำสอนของนักบวชนอกศาสนามาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาลัทธิศาสนาต่างๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาวิเคราะห์พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า มีเนื้อหาอีกหลายประเด็นที่ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไป เช่น

- 1) การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา : แนวคิดและวิธีปฏิบัติตามแนวพุทธ
- 2) ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาในสมัยพุทธกาล
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับนักบวชนอกศาสนาในสมัยพุทธกาลกับสังคมไทย
- 4) ศึกษาหลักธรรมของนักบวชนอกศาสนาที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนา

References

- Thongprasert, C. (1997). *Source of India Tradition*. (2nd ed.). Bangkok: Office of the Royal Society
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Mahamakutta Rajavidyalaya. (2011). *Thai Tipitaka and Atthakatha*. (4th ed.). Bangkok: Mahamakutta Rajavidyalaya Press.
- P.A. Payutto. (2015). *Dictionary of Buddhism*. (24th ed.). Bangkok: MCU Press.
- P.A. Payutto. (2011). *Response to dr.martin : Buddhist discipline and bhikkhuni*. (3th ed.). Bangkok: Buddhadamma Foundations Press.
- P.A. Payutto. (1989). *Buddhism and Thai society*. Bangkok: Komol-Keemthong Foundations.